

Federatie voor Begrafenisinstellingen zonder winstoogmerk

Nieuwsbrief FKB



COLOFON

Deze Nieuwsbrief is het digitale informatieblad van de FKB. De FKB wil de belangen behartigen van uitvaartverenigingen.

Info: <http://www.f-k-b.nl>

Wilt u de Nieuwsbrief ontvangen?

Aanmelden via www.f-k-b.nl

Secretariaat van de FKB

mw. G.W. Nijland-Wevers

Telefoon: 0546-577981

E-mail: secretaris@f-k-b.nl

Heeft u informatie die geschikt is voor deze Nieuwsbrief?

Mail die dan naar:

secretaris@f-k-b.nl

FKB

**een levende vereniging
rondom de dood**

Klimaatneutraal.

Onlangs kwam er weer zo'n berichtje voorbij op facebook: hoe je een bijdrage kunt leveren aan een klimaatneutraal bestaan: vaatwasser de deur uit, geen vlees eten, niet vliegen en geen vuurwerk afsteken. Bij mij kwam de gedachte op, dat 'niet leven' het meest klimaatneutraal is.

Natuurlijk soms bestaat, of bestond in ieder geval voor maart dit jaar, dat alles moet kunnen, dat er geen grenzen zijn aan het mogelijke, dat ieder vooral moet doen wat hij/zij graag wil. En dat dat niet altijd het gewenste effect heeft, dat is natuurlijk zo.

Maar, is het nu niet af en toe een beetje overtrokken?

We leven nu in een tijd van beperkingen, niet van ongekende mogelijkheden. Er worden constant aanpassingen van ons gevraagd. Sinterklaasfeest: zeker, maar in zeer beperkte kring en zonder een echte hulpsinterklaas met zijn pieten. Kerstfeest: zeker, maar met je eigen gezin en thuis.

Toch zien we ondanks deze beperkingen, dat er veel nieuwe initiatieven ontstaan. Hoopgevende initiatieven. Mensen die op een andere manier toch voor elkaar zorgen; instellingen die op een nieuwe manier proberen er te zijn voor mensen.

Onlangs mocht ik weer voorganger zijn bij een uitvaart. Tijdens de voorbereidingen (de uitvaartleider via MS teams) kwamen de beperkingen aan bod. Maar werd er ook meegedacht en gezocht naar mogelijkheden om het afscheid zo mooi mogelijk te maken.

Dat vraagt wat van mensen. Dat vraagt om ver buiten de lijntjes te kleuren. Dat is niet iedereen gegeven. Maar met elkaar komen we verder. Luisteren naar elkaar en van elkaar leren. Dat is van alle tijden.

Ik wens u naast veel leesplezier ook veel inspiratie.

En fijne feestdagen.

Afke den Hollander.

In deze nieuwsbrief o.a.

- * Begrafenissen in coronatijd
- * Afscheid nemen mag nu weer met 100 mensen
- * Lichtjesavond begraafplaats Beilen krijgt online alternatief
- * Mauds (22) bijbaan was kistendrager
- * Een gepast afscheid - Voor vier op vijf nabestaanden lukte het niet
- * Resomeren wordt goedkoper dan begraven en cremen

En dan gaat het weer beetje mis ...

Al maandenlang gewoonte er van gemaakt om 's ochtends na rondje tuin de wandelschoenen aan te trekken en aan de wandel te gaan. Even het natuurgebied in en wat rondstruinen. Zo ook deze ochtend. Het was wat vroeger dan gebruikelijk en nog donker. Route om te lopen in gedachten. Al vrij snel zie ik heel vaag de contouren van een galloway en die blokkeert het paadje langs de prikkeldraad en poeltjes. Iets dichterbij zie ik nog meer galloways. De kudde is ook vroeg wakker. Ga dus meter of 30 terug en dan naar beneden en nog verder naar beneden om dan door de nu nog droogliggende nevengeul van de Maas verder te struinen. Wandel lekker over keitjes. Dan, zie ik kijkend naar de top van de dijk die stier, zo zag ik later, opeens dijk af hollen. Ik denk "die gaat beneden verder grazen" en wandel rustig door. Opeens (!!) op meter of 10 van mij geluiden en ik zie die stier op mij af komen hollen! Zwaai direct sterk met m'n armen en maak harde geluiden en hij stopt. Ik wandel nu in richting overkant want denk dat het wellicht verstandig is te proberen gebied uit te komen. Hoor weer geluid en hij is weer in beweging in mijn richting. Nu ga ik in draf! Na meter of 50 stop en omkijken. Stier draaft ook nog mijn kant uit. Ik versnel de pas en dan.....ga ik onderuit!! Als ik probeer op te staan doet het pijn in voet en onderbeen en lijkt het alsof lopen lastig wordt. Maar, stier is nog altijd in beweging mijn kant op. Ik zwaai weer hard met armen en maak harde geluiden. Hij stopt. Ik moet verder en strompel zo goed en ook zo snel als het kan verder. Dijkje van 2 meter hoog op, en verder, volgend dijkje van ook meter of 2 op en door. Kijk even om. Zie nu niet alleen die stier maar ook nog 2 andere galloways en wat verderop contouren van rest van kudde. Ben inmiddels bij volgende en wat hogere dijk en ga die omhoog en kom dan bij prikkeldraad. Weet dat rechts op zo'n 150 meter een klaphekje is en links op zo'n 50 meter een plek waar paal dusdanig scheef is dat je kunt overstappen. Ga dus naar links want inmiddels die stier onderaan de dijk. Zou best kunnen zijn dat als ik met armen zwaai en hard roep hij stopt maar ga toch liever achter de draad. Maar goed, ik ben nu weer op veilige grond. Bedenk even om toch door te wandelen maar dat lukt niet en ga de ongeveer 1 km terug naar huis.

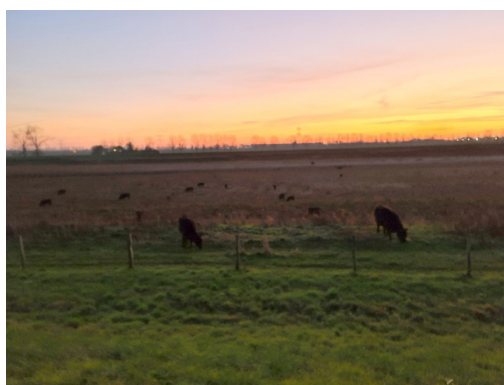
Kortom, nu met dikke voet, heel pijnlijk onderbeen, wat rustig aan doen.

Mijn gedachtecronkel?

Gedachten? Even in beweging brengen. Beetje mis, dat gaat het soms ook bij de verenigingen en bestuurders moeten dan ad-hoc en vaak snel actief worden en zorgen dat ze weer op veilige bodem komen. Fijn dat dit dan ook (bijna) altijd lukt!

Meer samen, samen meer!

(J.J. den Hollander – Voorzitter FKB – Illikhoven, 25 november 2020).



Afscheid nemen mag nu weer met 100 mensen, 'maar het blijft moeilijk'

Er zijn weer honderd personen welkom bij het afscheid van een dierbare. De twee weken in periode voor 20-11 was dit aantal beperkt tot maximaal dertig personen, tot verdriet van veel nabestaanden.

Die tijd van moeilijke keuzes is nu weer voorbij, reageren uitvaartondernemers Caroline van Weede en Martien Weel opgelucht. "Ik leg net de telefoon neer met een familie. Hun vader is overleden en wordt komende week begraven. Ze waren zeer verheugd toen ik vertelde dat ze honderd mensen mogen uitnodigen, in plaats van dertig", aldus Van Weede.

Voor de uitvaartondernemer uit Blaricum kwamen de versoepelingen als een verrassing. "Eerlijk gezegd was ik best wel verbaasd dat de maatregel weer zo snel is teruggedraaid."

De aankondiging voor de uitvaartbranche werd niet expliciet genoemd tijdens de persconferentie van 18 november. Uitvaartondernemer Martien Weel uit Hoorn vindt dat opmerkelijk: "Afscheid nemen is aan de orde van de dag en daarmee een wezenlijk onderdeel van ons leven."

Beide uitvaartondernemers zien het als hun taak om families snel te informeren. "Ik heb in het weekend een uitvaart besproken voor donderdag. Dinsdag kwam dit nieuws naar buiten. De familie was zeer prettig verrast, maar had in de praktijk alleen vandaag om meer mensen via Whatsapp of mail uit te nodigen. Voor het sturen van een kaart ben je te laat", zegt uitvaartverzorger Weel.

Onnatuurlijk

Het goede nieuws over de versoepeling, neemt niet weg dat de situatie tijdens een afscheid door corona nog altijd beperkt wordt. "Je kunt na afloop niets eten of drinken, tenzij het in de uitvaartlocatie zelf is. Maar je kunt niet naar je favoriete restaurant", aldus Van Weede.

Daarbij blijft het houden van 1,5 meter afstand in emotionele situaties zeer ingewikkeld, zegt Caroline. "Het is en blijft tegennatuurlijk om elkaar niet aan te mogen raken als een dierbare is overleden. Ik zie ook van dichtbij hoe het mis kan gaan."

Volgens Martien Weel kennen mensen intussen de regels. Men weet dat ze afstand moeten houden. "Maar bij een condoleance na een plechtigheid is dat heel moeilijk. Dan is het aan mij om mensen daarop te wijzen. Dat doe je liever niet, omdat je weet dat het natuurlijk is om iemand te troosten. Maar het moet wel, want het hoort bij deze gekke tijd en dat blijft nog wel even zo."

Bron: NOS, 20-11-2020, Sjaak.



Monica Zeegers.

Begrafenissen in coronatijd: ‘Een uitvaart was altijd al slecht voor je gezondheid’

OVERASSELT - *Vandaag, met Allerzielen, wordt menig graf bezocht. En nu misschien wel vaker dan andere jaren, omdat het afscheid vaak anders dan anders is gegaan. Maar dat ‘anders’ is niet per se minder, vindt uitvaartondernemer Monica Zeegers.*

Eric Reijnen Rutten 02-11-20, 12:01 Laatste update: 15:11

‘Een mooie bijkomstigheid’ vond ze het maximum van dertig personen dat dit voorjaar voor uitvaarten gold. „Je komt meer tot de essentie. Mensen zeggen dat ze meer geraakt worden door ieders aanwezigheid dan bij 500 mensen. Je komt met zo’n klein gezelschap meer tot wat er wezenlijk toe doet.”

Opbrengst van de collecte

Uitvaartondernemer Monica Zeegers uit Overasselt zegt misschien niet wat velen willen horen. „Mensen ervaren het als troostrijk als het goed druk is bij een uitvaart. De opbrengst van de collecte en het aantal bloemstukken is voor veel mensen heel belangrijk, omdat het wordt gezien als graadmeter hoezeer de overledene wordt gewaardeerd.”

Maar er zijn prima alternatieven voor, zo heeft de coronaperiode bewezen. Bij veel uitvaarten kan via een

videoverbinding live worden meegekeken. Zegers vindt dat maar niks. „Het gaat immers om de betrokkenheid, je moet het voelen, en dat gaat alleen als je er ter plekke bij bent. Maar wat we wel gedaan hebben, is mensen gevraagd om thuis een kaarsje op te steken tijdens de herdenkingsdienst. En als ze daar dan een foto of een filmpje van opsturen naar de familie, is dat prachtig. Dan laat je zien dat je meeleeft, dat is waar het om gaat.”

Minstens zo mooi

Ze merkt dat het aantal bloemstukken minder is geworden. „Ik denk dat veel mensen nu bloemen naar de familie thuis sturen. Is eigenlijk minstens zo mooi.”

Op dit moment geldt voor uitvaarten een uitzondering op de regel van maximaal dertig mensen in een binnenruimte. Tijdens de ‘intelligente lockdown’ eerder dit jaar was dat anders. Dat had ook een mooie kant, vindt Zeegers. „Dan snapt iedereen dat je alleen de echt naasten kunt uitnodigen. En dan hoef je dus ook niet te kiezen wie je wel of niet bij de koffietafel wil. Scheelt een hoop familieruzies. Je moet je afvragen wie er nu écht geraakt is door het overlijden van iemand: dat zijn er toch meestal maar weinig.”

„Wat mij vaak opvalt als we hier rouwbezoek hebben, is dat mensen eerst naar hun eigen bloemstuk gaan zoeken. Terwijl de overledene er gewoon bij ligt, maar daar kijken ze dan niet naar. Ik heb in deze periode uitvaarten meegemaakt waarop er geen toespraken waren omdat het gezelschap zo klein was. Mensen gingen samen foto’s en dia’s kijken en haalden zo herinneringen op, dat was zó intens en bijzonder.”

Wat mij vaak opvalt als we hier rouwbezoek hebben, is dat mensen eerst naar hun eigen bloemstuk gaan zoeken

Ander voordeel van de coronarichtlijnen: „Ik merk dat er toch een grote groep is die blij is dat ze van het condoleren af zijn. Als je gecondoleerd wordt, moet je iedereen dankbaar zijn, met iedereen steeds weer hetzelfde praatje afsteken.”

Familie na de uitvaart ziek

Het niet hoeven handen schudden met veel mensen, heeft nóg een voordeel. „Een uitvaart is slecht voor je gezondheid. Al voor de coronatijd was het vaak zo dat de familie van de overledene na de uitvaart ziek werd. Je zit toch met veel mensen in een kleine ruimte, er zijn veel mensen die je een knuffel of een hand geven. En dan ga jij met diezelfde hand een broodje eten.”



Uitvaartondernemer Monica Zeegers.

Het risico op overdracht van het coronavirus is bij uitvaarten toch nog best groot, denkt Zeegers. „Het verdriet van mensen is dan namelijk zo groot, dat voor hen alle andere dingen ondergeschikt zijn. Dus ook afstand houden. Ik moet dus soms mensen op de vingers tikken die zich niet aan de afstandsregels houden. Dat vind ik lastig. Welke rol heb je in het bewaken van die regels? Ik maak me er niet populair mee, maar als ik er niks van zeg, krijg je een sfeer van ‘het is hier niet veilig’. Dus ik zeg er soms wel wat van en dan verexcuseer ik me na afloop, maar fijn is het niet.”

Bij de volgende afleveren

Ook niet fijn: Zeegers komt niet meer bij de mensen thuis. „Al was het maar vanwege mijn eigen gezondheid, omdat het bij mensen thuis vaak lastig is afstand te bewaren. Ik heb zelf een moeder van 94, dus dat is ook een reden zelf het virus niet op te lopen. Maar ik wil ook niet bij de ene familie het virus ophalen om het bij de volgende af te leveren.”

Het heeft ook wel weer voordelen, dat naasten naar Zeegers toekomen in plaats van andersom. „Mensen die ik nu spreek zijn geconcentreerder en alleen de mensen die echt beslissen praten mee, niet de buurman die ineens binnen komt lopen. Maar een groot nadeel is dat ik niet meer de sfeer kan proeven bij mensen thuis, niet meer de context kan zien waarin ze leven en daar het afscheid op aanpassen.”

Thuisopbaringen doet ze ook niet meer. „Dan moet je vaak toch iedere dag even gaan kijken en staan mensen soms pal naast je.”

Niet kan koelen

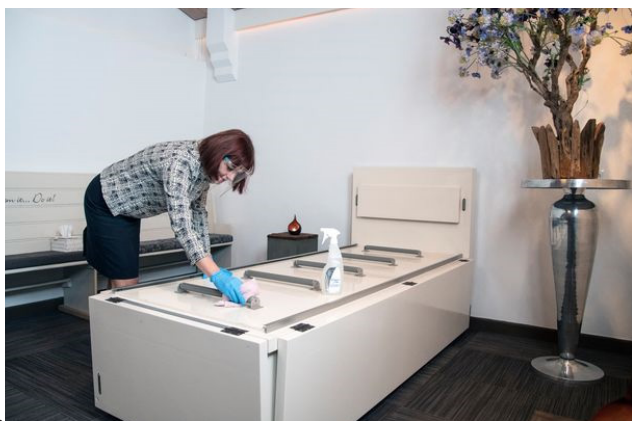
Tijdens de piek van de eerste coronagolf heeft ze ook uitvaarten moeten weigeren. „Als ik mensen niet kan koelen, houdt het op. En je wilt nabestaanden ook de tijd geven, niet haasten omdat je de koeling nodig hebt.”

Maar wie denkt dat het gouden tijden zijn voor uitvaartondernemers... „Er is minder drukwerk, minder of geen horeca, de uitvaarten zijn heel sober. Ik vind dat prachtig, minder franje, minder mensen. Maar commercieel gezien betekent dat net zo goed ‘minder’. En er is inmiddels ook weer ondersterfte geweest, dus al met al kan ik niet zeggen dat 2020 financieel gezien een goed jaar is geweest.”

Zeegers maalt er niet om. Belangrijk vindt ze dat mensen ondanks alles toch een fijn gevoel overhouden aan het afscheid. ‘

Dat vandaag met Allerzielen menigeen een begraafplaats bezoekt, snapt ze wel. „Ik zou er zelfs voor zijn om theehuizen op begraafplaatsen neer te zetten. Zo dat mensen er gelijkgestemden treffen, waar ze even mee kunnen praten. Dat is fijn, voor de verwerking.”

Bron: De Gelderlander, 02-11-2020, Sjaak.



Je lichaam laten oplossen in plaats van begraven of cremeren: wie wil dat?

De uitvaartbranche is blij dat er naast begraven en cremeren een derde optie komt: resomeren. 'Ik ben altijd voor cremeren geweest, maar mijn lichaam laten oplossen in vloeistof voelt prettiger.'

Het klinkt als een techniek waar vooral maffiosi en drugsdealers à la Breaking Bad zich van bedienen: een lichaam laten oplossen in een chemisch goedje. Directeur Sabrina Franken van uitvaartorganisatie Yarden bekijkt het poëtischer. "Je lost mensen als het ware op tot water. Naast aarde - begraven - en vuur - cremeren - krijgen we er een derde element bij. Verdwijnen in water spreekt veel mensen meer aan dan verdwijnen in het vuur of in de aarde. Water is aantrekkelijk; je wordt niet voor niets in water, in de baarmoeder geboren. Dat het milieuvriendelijker is komt daar nog bij."

Zelf zou ze na haar dood het liefste geresomeerd worden, zegt ze. "Ik ben altijd voor cremeren geweest, maar mijn lichaam laten oplossen in vloeistof voelt prettiger. Het is natuurlijker, schoner, er hoeft geen kist mee. Je lichaam zit in een natuurlijk omhulsel, bijvoorbeeld van wol."

Hergebruik grafkist

Franken is maar wat blij dat het wettelijk mogelijk wordt om overledenen te laten resomeren, zoals het kabinet vandaag bekendmaakte. Haar uitvaartorganisatie lobbyt al sinds 2012 voor invoering van die nieuwe techniek - alkalische hydrolyse, in vaktermen - waarbij het lichaam wordt ontbonden in een hete, chemische vloeistof.

De Gezondheidsraad bracht dit voorjaar een positief advies uit over resomeren. Volgens de raad is het een 'veilige, waardige en duurzame' techniek. Zo kan een grafkist hergebruikt worden en is er in vergelijking met cremeren veel minder gas nodig om water te verhitten. Na een paar uur in een metalen vat met heet water en kaliumhydroxide blijven van het lichaam alleen vloeistof en botten over. De botten worden vermalen tot een poeder, het water eindigt als afval- of bemestingswater.

Goedkoper dan begraven

Yarden denkt dat er in Nederland een behoorlijk markt is voor de nieuwe uitvaarttechniek, die al wordt gebruikt in Canada, Australië en sommige Amerikaanse staten. Uit marktonderzoek van de uitvaartorganisatie bleek een paar jaar geleden dat één op de vijf Nederlanders ervoor zou kiezen, zegt Franken. "Dat is best veel. En ruim de helft van de Nederlanders staat positief tegenover de invoering van de techniek."

Yarden, eigenaar van 41 uitvaartcentra en 24 crematoria, verwacht dat resomeren goedkoper wordt dan cremeren en begraven. Begraven is duur omdat je voor lange tijd beslag legt op grond. Voor een crematie zijn een grote oven en veel gas nodig. Een resomeertank neemt veel minder ruimte in beslag, verklaart Franken. "Die past in bestaande gebouwen en er is minder energie nodig om het water op temperatuur te

krijgen.”

Elektrische ovens

Ook andere uitvaartbedrijven vinden het positief dat de nieuwe techniek in Nederland wordt toegestaan, zegt woordvoerder Roel Stapper van de Landelijke Vereniging van Crematoria (LVC). “Een aantal crematoria kijkt of ze resomeren kunnen gaan aanbieden. We merken dat de vraag naar duurzame uitvaarten toeneemt. Daarom zijn er bijvoorbeeld ook crematoria die overstappen op elektrische crematie-installaties. En er lopen onderzoeken naar waterstof en biogas uit bijvoorbeeld suikerbieten als brandstof.”

Uitvaartbedrijf Monuta ‘volgt de ontwikkelingen met interesse’, maar staat niet meteen in de rij om resomeerinstallaties aan te schaffen. “Bij het publiek is de techniek nog heel onbekend. We zien wel dat duurzaamheid een thema is, zo raken natuurbegraafplaatsen meer in trek. Maar dat gaat langzaam: 1 procent van de mensen kiest daarvoor,” zegt woordvoerder Naomi Samson.

Ecoleren of cryomeren

Dela hoopt vooral dat de invoering van resomeren de weg vrijmaakt naar meer nieuwe technieken. De uitvaartonderneming is gestopt met investeren in gasovens omdat Dela zichzelf tot doel heeft gesteld over tien jaar klimaatneutraal te zijn. “Volgend jaar wordt onze tweede elektrische crematieoven in gebruik genomen,” aldus woordvoerder Jolanda van Dijk.

In de uitvaartwereld wordt ook met interesse gekeken naar andere alternatieven voor begraven en cremieren, zoals composteren, ecoleren (het lichaam omzetten in een biologisch poeder) en cryomeren (vriesdrogen). Volgens de Gezondheidsraad is het voor invoering van die technieken echter nog te vroeg, omdat onvoldoende duidelijk is over de duurzaamheid.

Bron: Parool, 17-11-2020, Sjaak.

Resomeren wordt goedkoper dan begraven en cremieren

Resomeren zal op termijn goedkoper worden dan begraven en cremieren. Dat voorspelt Sabrina Franken, directeur uitvaartverzorging van Yarden. Als reden noemt Franken dat begraven lange tijd beslag legt op grond en dat er voor een resomeertank minder ruimte nodig is dan voor een crematie installatie.

Volgens Franken overwoog één op de vijf Nederlanders vijf jaar geleden al om te kiezen voor resomatie als dat mogelijk is. Ruim de helft van de Nederlanders staat positief tegenover resomeren vertelt Franken in een uitgebreid artikel in het Parool. Monuta staat nog niet meteen in de rij om een resomeertank aan te schaffen. Wordvoester Naomi Samson vertelt in het Parool dat duurzaamheid een steeds belangrijkere rol speelt en dat mensen daardoor vaker kiezen voor een graf op een natuurbegraafplaats.

Bron: PB, 19-11-2020, Sjaak.

Coronacrisis zet ook begrafenisondernemer Wim (38) onder zware druk : “We halen nog maar weinig voldoening uit ons werk”



FOTO: JVI

29/10/2020 om 06:30 door Joost Van Liefferinge

DILBEEK / SCHEPDAAL -

De conclusie van het onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel (VUB) dat het mentale welzijn van begrafenisondernemers sinds de start van de coronacrisis onder steeds zwaardere druk staat, is geen verrassing voor Wim Stuyvers van HSD Uitvaartondersteuning. “Ook wij hebben het regelmatig heel lastig”, zegt hij.

Na eerdere onderzoeken over de werkdruk bij het verzorgend personeel in ziekenhuizen en woon-zorgcentra vroegen VUB wetenschappers naar de gemoedstoestand bij medewerkers van uitvaartbedrijven. Een eerste keer gebeurde dat midden in de eerste golf van coronabesmettingen eind april, een tweede bevestiging volgde eind juni.

Uit de recent bekend gemaakte resultaten blijkt dat het risico op burn-out in stijgende lijn zit, eind juni zaten zelfs 45% van de ondervraagde begrafenisondernemers in de gevarenzone. In eerste instantie niet door het vele werk, wel door de frustratie dat er niet ingestaan kan worden voor de zorgen die doorgaans

worden verschaft.

Constant onzeker

Die conclusie verrast Wim Stuyvers van HSD Uitvaartondersteuning uit Schepdaal totaal niet. “Uitvaarten zijn sinds maart sterk veranderd. Er is vooral een constante onzekerheid over wat kan en mag en dat maak het bijzonder lastig”, zegt hij.

“Ook vorige week hebben we het aan den lijve ondervonden. We hadden een dienst geregeld voor tweehonderd aanwezigen in het crematorium. De brieven waren verstuurd maar de volgende dag kregen we telefoon van het crematorium dat er maximum 40 personen aanwezig mochten zijn, om vervolgens in de namiddag voor de uitvaart te vernemen dat toch tweehonderd mensen de uitvaart mochten bijwonen. Krijg het allemaal maar eens tijdig gebolwerkt.”

Regels per regio

Niet alleen de frequente aanpassingen van de maatregelen, maar ook de verschillende regels per regio maken het werk moeilijk. “In het Brussels Gewest zijn er nu bijvoorbeeld maar 15 aanwezigen toegelaten, maar dat kan evengoed morgen weer veranderen”, zegt Wim.

“Ook de vele quarantaines maken onze planning trouwens hoogst onzeker. Zo moesten we vorige week nog een uitvaart uitstellen omdat de naaste familieleden plots positief testten”, zegt Wim. “Daarbij komt ook de voortdurende stress om zelf besmet te kunnen worden en het ongemak steeds mensen te moeten teleurstellen omdat vele dingen niet mogen.”

Roet in het eten

Wim en zijn collega's halen hierdoor nog maar weinig voldoening uit hun werk en dat weegt enorm door. “Wij werken altijd zo gepersonaliseerd mogelijk. Alles wat wettelijk is, is bij ons normaal mogelijk. Maar dat kan nu al maanden niet meer”, zegt hij. “De vele regels gooien roet in het eten. De voldoening is voor een groot stuk weg en daarom hebben wij het regelmatig heel lastig.”

Daarnaast stelt Wim vast dat rouwen voor de nabestaanden ook veel lastiger is. “We kregen deze week zelf nog een dame over de vloer die ook een familielid tijdens de eerste piek had verloren, maar niet aanwezig kon zijn op de begrafenis”, zegt Wim. “Probeer dat maar eens te verwerken bovenop al het slechte coronanieuws dat maar op ons blijft afkomen.”

Bron: Nieuwsblad.be, 29-10-2020, Sjaak.

Een gepast afscheid? Voor vier op vijf nabestaanden lukte het niet

De kist ging meteen dicht, de begrafenis werd via Whatsapp geregeld en er waren maar tien mensen welkom. 'Er was nochtans plaats genoeg in de zaal', zegt Saavik Gevers over de uitvaart van haar oma.

Veerle Beel



Regina De Belder en Saavik Gevers: 'Gelukkig heeft oma via de gsm nog met elk kleinkind kunnen praten.'

Fred Debrock

De grootmoeder van Saavik Gevers is op 7 april overleden in wzc De Spoele in Sint-Niklaas. Dat was op het hoogtepunt van de coronasterfte in de woonzorgcentra. 'Ze is niet getest op covid-19, maar ze had er alle symptomen van. Eerst werd ze zwaar ziek, toen leek ze aan de beterhand, en dan is ze ineens in een paar dagen tijd gestorven.'

'Mijn moeder, die verpleegkundige is, had het geluk dat ze elke dag bij haar mocht zijn. Helemaal ingepakt, dat wel. Zelf heb ik geen afscheid kunnen nemen. Gelukkig heeft mijn oma via de gsm van mijn moeder nog

met ieder kleinkind kunnen spreken en hebben we nog naar elkaar kunnen wuiven.’

Regina De Belder, de moeder van Gevers, is nog altijd blij dat —zowel het rusthuis als haar eigen werkgever haar de kans gaf om bij haar moeder te blijven in haar laatste dagen. ‘Elders op de gang lagen bewoners helemaal alleen te sterven. Pas op, ik heb veel respect voor het zorgpersoneel. Er is veel op hen gespuwd, maar ze hebben hun —uiterste best gedaan. Er was toen veel onwetendheid over het virus. Sindsdien heeft iedereen veel bijgeleerd.’

‘Laat nabestaanden voelen dat ze gezien en erkend worden in hun verdriet. Ook in deze tweede golf blijft dat belangrijk’
Liesbeth Van Humbeek Onderzoekster UGent

De familie mocht na het overlijden niet terug naar de kamer. De meubels moesten – het liefst zo snel mogelijk – opgehaald worden uit de kelder van het woonzorgcentrum. ‘Dat zal ik niet snel vergeten’, zegt Gevers. ‘We moesten naar min twee. Daar stonden nog meubels van andere mensen. Het licht ging om de haverklap uit, en ik moest mijn moeder ondersteunen.’

Zonder warme zorg

‘Ook vond ik het lastig dat wij niet naar de uitvaart mochten omdat er maar tien mensen toegelaten —waren. Je ziet je moeder verdriet hebben, je verstaat amper wat er voorgelezen wordt. In die zaal was nogtans veel plaats. Ik hoop dus dat de regering het aantal aanwezigen op uitvaarten, dat nu op veertig ligt, niet weer zal beperken.’

De Belder betreurt dat ze geen afscheid heeft kunnen nemen van de kist: ‘Zelfs niet vanachter glas.’

Het mag duidelijk zijn dat —afschied nemen van mensen die tijdens de eerste coronagolf aan —covid-19 overleden, niet gemakkelijk is geweest. Onderzoekster Liesbeth Van Humbeek (UZ Gent) —bevroeg 165 nabestaanden over hun rouwproces. Het betrof zowel overlijdens in woonzorgcentra als in ziekenhuizen. De conclusie is, niet echt verrassend, dat vier op de vijf geen gepast afscheid hebben kunnen nemen. ‘Zowel vóór het overlijden als erna was er een gebrek aan communicatie met het zorgpersoneel. De covid-epidemie zet de —gezondheidszorg zwaar onder druk, waardoor warme zorg aan het levenseinde er veelal bij —ingeschoten is. Nu de sterftcijfers weer omhoog gaan, is het belangrijk om daar even bij stil te staan, en te bekijken wat beter kan.’

‘We weten dat er alternatieven zijn, wanneer fysieke aanwezigheid niet mogelijk is. Waken is als ritueel zo belangrijk! Als het niet —fysiek kan, laat stervenden dan ook via video of telefoon contact —houden met hun dierbaren. Dat is toen onvoldoende gebeurd. In de ziekenhuizen hebben psychologen daarin vaak een ondersteunende rol op zich genomen. Ze verzorgden de communicatie met de familie. In de woonzorgcentra ontbreekt die functie vaak. Verpleegkundigen en zorgkundigen zijn niet altijd in staat om die rol op zich te nemen, ook al omdat ze volop in de zorg zitten.’

Ook na het overlijden stonden veel nabestaanden in de kou, zegt Van Humbeek. ‘Velen zeggen dat ze het liefst steunen op hun vrienden en familie, maar dat ze zich juist minder met hen verbonden voelen. Door de

almaar striktere maatregelen wordt ons sociaal weefsel uitgedund. Toch kunnen we met z'n allen de hand reiken aan mensen van wie we weten dat ze rouwen. Bel ze eens spontaan op, schrijf een brief of stop een kaartje in de bus. Laat deze mensen voelen dat ze gezien en erkend worden in hun verdriet. Ook tijdens deze tweede golf blijft dat belangrijk.'

Regina De Belder zegt dat ze heel veel steun heeft aan haar dochter en haar kleindochter, op wie ze geregeld past. 'Wij vormen samen een bubbel. En ik droom vaak over mijn moeder. Het zijn —gelukkig altijd leuke dromen.'

Slechts een op drie kon fysiek afscheid nemen

- Slechts een kwart van de nabestaanden wist wie het aanspreekpunt in de zorg was voor hun naaste.
- Een op de drie kreeg geen info over het nakende overlijden, 71 procent had het niet verwacht.
- Bij een op de drie was de naaste niet meer bij —bewustzijn toen ze die voor het laatst zagen.
- Slechts een op de drie heeft fysiek afscheid kunnen nemen.
- Een op de zes vindt dat hij niet rouwt zoals het zou moeten. Evenveel mensen nemen het zichzelf kwalijk dat ze niet beter voor de overledenen gezorgd -hebben. (vbr)

UZ Gent zoekt ook nu nog nabestaanden van covid-19-patiënten voor hun vragenlijststudie. U vindt de lijst op www.uzgent.be
of mailen naar rouwcovid19@uzgent.be

Bron: De Standaard, 30-10-2020, Sjaak.

Henri Nouwen komt met nieuwe tekst over verloren zoon, oudste zoon en vader

Voordracht uit 1988 met opvallende accenten in dit klassieke Bijbelverhaal

Bijna een kwart eeuw na zijn dood komt Henri Nouwen met een nieuwe tekst bij het belangrijkste verhaal uit de Evangelieën, dat van de verloren zoon, de oudste zoon en de vader. Het is een tekst die hij in 1988 heeft uitgesproken, daarna op papier heeft gezet en bedoeld is als een voorstudie van zijn meesterwerk *Eindelijk thuis*. Henri Nouwen is wereldwijd een veelgelezen auteur over spiritualiteit, maakte naam met zijn zoektocht naar de diepste betekenis van zijn leven en schreef een paar jaar voor zijn dood in 1996 zijn meest gelezen boek *Eindelijk thuis*. Deze nieuwe uitgave over *De verloren zoon, de oudste zoon en de vader* is van belang omdat hier een aantal nieuwe accenten worden gelegd. Die accenten zijn typisch Henri Nouwen en voegen wezenlijk wat toe aan zijn meesterwerk, ook al is deze voordracht eerder te dateren.



- Weten dat je een kind van God bent is een keuze voor deze waarheid
- Geestelijk leven is ontdekken dat ieder mens een veilige plek nodig heeft en die kan vinden bij God
- De tweede eenzaamheid is de diepste eenzaamheid in de verbondenheid met God
- Uiteindelijk is de oudste zoon net zo verloren als de jongste zoon
- De oudste zoon is verloren door wrok die levens vernietigt
- Het hele leven is een weggaan en terugkeren, God heeft je lief als een vader die weet dat je telkens weggaat en weer terugkomt
- Terugkeren bij de vader is de gedachte loslaten dat je liefde moet verdienen

Deze unieke tekst van Henri Nouwen uit 1988 is bezorgd door Jan van den Bosch, vroeger werkzaam voor de Evangelische Omroep en nu het gezicht van Hour of Power op de zondagochtend van RTL5. Het nawoord is van Leo Fijen, nog steeds het gezicht van de zondagochtend van de KRO op televisie als de presentator van het geloofsgesprek. Hij schrijft dat dit verhaal van Henri Nouwen over ons allemaal gaat en bovendien heel actueel is, juist in deze crisis van corona. 'Nu we meer dan ooit op onszelf zijn aangewezen is het bevrijdend om te lezen dat met God verbonden zijn in onze eenzaamheid', aldus Leo Fijen.

Henri Nouwen, *De verloren zoon, de oudste zoon en de vader*, paperback, telt 64 pagina's, is een uitgave van Adveniat en Halewijn, kost € 9,95, ISBN 9789493161405 en verschijnt 9 november.

Onze boeken kunt u aanschaffen via de webwinkel van Adveniat op www.adveniat.nl © 2020, Adveniat. Dit artikel is online terug te lezen op de website van Reliboek - Adveniat.

Ingezonden door Wilma Nijland.



MAUDS (22) BIJBAAN WAS KISTENDRAGER: 'DE ENE DAG COLLEGE, DE ANDERE DAG EEN UITVAART'

Niet het meest gebruikelijke bijbaantje: werken als drager van kisten op uitvaarten. Maud Sintenie (22) deed het van haar 18e tot haar 22e naast haar studie Journalistiek.

De ruim 150 uitvaarten waar ze werkte leverden zoveel mooie verhalen op, dat ze er een boek over schreef.

Mauds carrière als drager begon bij een Facebook advertentie. "Ik zocht een bijbaantje, maar vond de horeca helemaal niets. En dan blijft er nog weinig over", vertelt ze wanneer we haar opbellen. "In een advertentie op Facebook zag ik toevallig een foto van zes meiden in mooie pakken die een kist op hun schouders droegen." Ze klikte, stuitte op een vacature, solliciteerde en ging aan de slag.

DRAAGLIJK

De eerste uitvaart is haar altijd bijgebleven. "Het was een stille uitvaart. Dan is er geen dienst en zijn er geen of weinig nabestaanden aanwezig. Dat kan de wens van de overledene zijn óf er zijn simpelweg geen nabestaanden." De taak van Maud en haar collega's is om de overledene op een nette en eervolle manier naar de laatste rustplaats te brengen. "Die uitvaart maakte veel indruk op mij. Niet alleen omdat het de eerste was, ook omdat ik merkte dat dit werk wel eens iets voor mij kon zijn."

De dragers krijgen vooraf weinig informatie over de overledene. “We weten meestal alleen de naam en het geslacht. Dat zorgt ervoor dat we afstand kunnen bewaren en dat het draaglijk blijft. Letterlijk en figuurlijk.”

CORONAVIRUS

Ingrijpend zijn lijkbezorgingen tijdens de coronacrisis. Ze worden tot op het hemd uitgekleet. “Dingen als bloemen aannemen, mensen ontvangen of een erehaag vormen worden zoveel mogelijk geschrapt. Die contactmomenten moeten beperkt worden.” Kort voorafgaand aan een uitvaart van een vrouw die ouder dan honderd geworden was, kwamen Maud en haar collega’s erachter dat er niemand op de uitvaart zou komen. “Er lagen ook geen bloemen op de kist. Alle nabestaanden waren zo oud dat ze niet aanwezig konden zijn door het coronavirus. Dat doet wel wat met je.”

Toch kan ze het mooie van zo’n dag inzien. “Doordat wij er waren, was er toch niet helemaal niemand. Ik vind het mooi dat ik daar onderdeel van mocht zijn.” Ze vervolgt: “Maar eigenlijk is er is altijd wel iets bijzonders. Het gaat om een intiem moment van nabestaanden, waar je heel even onderdeel van bent.”

CONTRAST

De combinatie van haar studie Journalistiek met deze bijbaan was soms wel apart te noemen. “Ik vond het soms heel gek dat ik de ene dag met mijn klasgenoten in een college zat terwijl ik wist dat ik de volgende dag in een klein dorpje in Brabant bij een uitvaart in een kerk zou zijn.” Over contrasten gesproken.

Verdient zo’n bijzondere bijbaan dan ook extra goed? “Eigenlijk wel, ja. In het begin, toen ik echt nog jong was, kreeg ik al meer dan een tientje per uur betaald. Uiteindelijk groeide ik door tot voorvrouw. In die rol heb je de leiding over het dragersteam en geef je de commando’s. Daar werd mijn salaris op aangepast en dus ging ik met een paar euro’s omhoog.”

BUNDEL

En dan nu een boek. Haar huidige uitgever kreeg Maud in het vizier door een artikel in een landelijke krant over dit onderwerp. “Hij vroeg of ik mijn verhalen niet wilde bundelen. Dat was altijd al een droom. Het feit dat vrouwelijke dragersteams relatief nieuw zijn in de uitvaartbranche én dat ik hiermee een uniek kijkje geef in die wereld, maakt het voor mij zo interessant. Ik hoop dat ik anderen kan inspireren. Voor mij was het in ieder geval een tijd om nooit te vergeten.”

Het boek Tillen, alstublieft waarin Maud de lezer een kijkje geeft in de uitvaartwereld, voor en tijdens coronatijd, ligt in de boekhandels en is online te koop.

Bron: Linda.nl, 17-11-2020, Sjaak.

Notities en gedichten van Brabantse arts over bewogen jaar

Anderhalve meter
is een afstand van niks
Dat is mijn armen wijd
En toch door
die anderhalve meter
ben ik jou een beetje kwijt

Notities en gedichten van Brabantse arts over bewogen jaar

Specialist ouderengeneeskunde schrijft boek over haar gevecht voor ouderen tijdens de coronacrisis

Lyan de Roos-Römkens is specialist ouderengeneeskunde voor BrabantZorg. Ze werkt in de regio Meierijstad, één van de regio's die tijdens de eerste coronagolf het hardst werd geraakt. Als lid van het centrale crisisteam zoekt ze een weg om haar ervaringen een plek te geven. Dat doet ze met mijmeringen als ze niet kan slapen, gedichten als ze niet verder komt dan een paar woorden. Het zijn rake typering en verbinden en hoop geven. Want naast alle moeilijke dagen en nachten wil ze vooral moed en hoop geven: ouderen verdienen alle zorg en hebben ook in deze tijden van corona een toekomst.

Op 7 maart 2020 test Lyan samen met een verpleegkundige de eerste zieke patiënte in een verpleeghuis te Brabant. Die patiënte is 99 jaar, is niet gaan skiën en heeft geen carnaval gevierd. Een dag later is de uitslag er, Corona. Het gevecht kan beginnen. De deuren van verpleeghuizen gaan dicht, in de hoop erger te voorkomen. Want het coronavirus trekt zich nergens wat van aan. De eerste golf spoelt over Brabant en later heel Nederland heen, net als de tweede golf in het najaar van 2020. Al die maanden maakt ze aantekeningen, houdt ze een dagboek bij, met kleine beschouwingen en gedichten, zoals hierboven en hieronder. De bundel is een hartenkreet om op te komen voor de waardigheid van ouderen, een oproep om het nooit te op te geven, een dagboek om in het hart te kijken van een arts in een jaar tussen hoop en vrees. Het is daarmee ook een uniek boekje, want Lyan is de eerste specialist ouderengeneeskunde die dit hele jaar in woorden heeft vastgelegd. Daarmee doet ze iets bijzonders: het verdriet en de pijn van ouderen en hun families mag niet vergeten worden. De verzameling is een klein monument voor de ouderen, hun families en voor alle zorgverleners van BrabantZorg.

Het boek *Vechten voor ouderen in de coronacrisis* is geschreven door Lyan de Roos-Römkens, telt 144 pagina's, kost € 14,90 en is te koop in elke boekhandel als een uitgave van Adveniat, ISBN 9789493161511

***Het is in de ouderenzorg
niet de dood die we vrezen
maar de angst voor de manier
waarop we afscheid moeten nemen***



- Dit artikel is online terug te lezen op de website van Reliboek - Adveniat.

Ingezonden door Wilma Nijland, 24-11-2020.

Lichtjesavond op begraafplaats Beilen krijgt online alternatief



De lichtjesavond die traditiegetrouw aan het eind van het jaar plaatsvindt op de begraafplaats van Beilen krijgt dit jaar in verband met het coronavirus een online alternatief.

Dat maakte de uitvaartvereniging van Beilen vrijdagochtend bekend. Tijdens het online evenement op zondag 20 december verzorgt Burgmeester Mieke Damsma het openingswoord, waarna er wordt stilgestaan bij mensen die in de afgelopen periode zijn overleden. De organisatie maakt opnames vanuit de begraafplaats en het uitvaartcentrum, waar de lichtjes worden geplaatst. Ook wordt er live muziek gespeeld.

Het is nog niet bekend of de uitvaartvereniging van Wijster en Hooghalen ook overstappen op een online programma.

Bron: Dagblad van het Noorden, 13-11-2020, Sjaak.

Uw FKB-samenwerkingspartner



Twenthe is

- meer dan 75 jaar een zelfstandige/solvabele uitvaartverzekeraar
- samenwerkingspartner van meer dan 200 uitvaartverenigingen
- specialist in uitvaartverzekeringen (geen andere verzekeringen)
- een no-nonsense organisatie, korte lijnen/persoonlijk contact

Meer samen, samen meer?

Informeer vrijblijvend bij onze buitendienst-inspectie

Regio Noord en West	Henk Schreiber	06-17498509
Regio Oost en Zuid	Cor ter Braak	06-17498499

Voor overige vragen: info@twenthe.nl of bel 053-4312732

Samenstelling Algemeen Bestuur FKB per 19-09-2020

Voorzitter:

Sjaak den Hollander, Illikhoven 14-A,
61116 AL Illikhoven. Tel.: 046 - 4810205
jjdenhollander@planet.nl

Secretariaat:

mw. G.W. Nijland-Wevers
Tel.: 06 - 23894310
secretaris@f-k-b.nl

Penningmeester:

Frenk Lardinois, Florence Nightingalestraat 155
6441 HW Brunssum Tel.: 045 - 5272717
penningmeester@f-k-b.nl

Webmaster:

Johnny Gunnewijk, Meidoornstraat 8,
9501 VZ Stadskanaal Tel.: 0599 - 612027
Gunnewijk@gmail.com

Bestuurslid:

Martin Slippens, Streekweg 347,
1616 AH Hoogkarspel Tel.: 0228 - 526740
mslippens@hetnet.nl

Herman Borgelink, Maatkamp 21
7482 KC Haaksbergen Tel.: 06 - 22386717
info@barbarahaaksbergen.nl

FKB

een levende vereniging rondom de dood

MEER SAMEN -SAMEN MEER

Bel gerust voor informatie

Wij maken u met plezier verder wegwijs in de FKB en uitvaartland!

Regio Noord/Oost:

(Groningen / Friesland / Drente / Overijssel /
Gelderland / Flevoland)

Wilma Nijland Tel.: 06 - 23894310
Herman Borgelink Tel.: 06 - 22386717

Regio West:

(Noord-Holland / Zuid-Holland / Utrecht / Zeeland)

Martin Slippens Tel.: 0228 - 526740

Regio Zuid:

(Noord-Brabant / Limburg)

Sjaak den Hollander Tel.: 046 - 4810205
Frenk Lardinois Tel.: 045 - 5272717

